

Til Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Deres ref.: 24/2430

Dato: 28.10.2024

Høring – NOU 2024: 13 Lov og frihet

Røde Kors takker for muligheten til å komme med innspill til NOU 2024: 13 Lov og frihet - Negativ sosial kontroll, æresmotivert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, psykisk vold og ufrivillig utenlandsopphold – juridiske problemstillinger og forslag til regelverksendringer. Lovutvalget har gjort et svært grundig arbeid, og foreslåtte tiltak i utredningen vil innebære en styrking av rettsikkerheten til mennesker i svært sårbare livssituasjoner.

Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold¹ er en nasjonal hjelpetjeneste for alle mennesker utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Dette høringsinnspillet tar utgangspunkt i hjelpetjenestens erfaringer.

Psykisk vold

Røde Kors-telefonen erfarer at de fleste som får bistand av oss har vært/er utsatt for alvorlig psykisk vold, ofte med trusler om fysisk vold som et latent bakteppe. Røde Kors-telefonen mener det er et behov for regulering av psykisk vold i lovverket. Det er viktig fordi psykisk vold kan være like skadelig som fysisk vold, samt i opplæringsøyemed for tjenesteapparat og samfunnet som helhet.

Røde Kors-telefonen har forståelse for at det bør utvises tilbakeholdenhet med å gi egne straffebud for handlinger som allerede kan rammes av andre straffebud, og vil dermed være tilfreds dersom utvalgets forslag om presiseringer og justeringer i § 266 og § 282 tas til følge som beskrevet i kapittel 2 punkt 2.2.2, samt kapittel 7 punkt 7.6.3 og 7.6.4:

- For å synliggjøre at psykisk vold kan rammes av straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner, foreslår utvalget at gjerningsbeskrivelsen presiserer at «psykiske krenkelser» kan inngå i et mishandlingsregime.
- For å bidra til at straffeloven § 266 om hensynsløs atferd i større grad anvendes på tilfeller av psykisk vold og negativ sosial kontroll, foreslår utvalget å synliggjøre «kontrollerende og nedverdiggende» atferd i gjerningsbeskrivelsen. Videre erstattes betegnelsen «krenke en annens fred» med ««krenker en annens psykiske integritet»».

Økonomisk kontroll

Røde Kors-telefonen erfarer at negativ sosial kontroll også kan omhandle økonomisk kontroll og økonomisk utnyttelse. Vi har sett tilfeller der familie, partner eller øvrig nettverk har brukt trusler eller vold for å få den utsatte til å overføre penger, betale andres regninger eller ta opp lån i sitt navn. I noen tilfeller skjer dette også uten at den utsatte er klar over det.

Det er positivt at det fremkommer tydelig i utredningen at lovutvalget anser at ulike former for økonomiske krenkelser kan være ledd i utøvelse av psykisk vold og negativ sosial kontroll. Røde Kors-

¹ [Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(rodekorstelefonen.no\)](https://www.rodekors.no/nyheter/rodekorstelefonen-om-negativ-sosial-kontroll-og-aeresrelatert-vold)

telefonen mener at myndighetene bør vurdere å inkludere økonomi i beskrivelsen av negativ sosial kontroll², for eksempel på følgende måte:

*Negativ sosial kontroll handler om press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å ta selvstendige valg om eget liv og fremtid. Dette gjelder for eksempel den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, **økonomi**, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter, religion, påkledning, utdanning, jobb, kjæreste og ektefelle, og til å be om helsehjelp. I vurderingen av om et handlingsmønster utgjør negativ sosial kontroll, skal det tas hensyn til den kontrollerte partens alder og utvikling, samt til prinsippet om barnets beste.*

Etterlatt i utlandet

Røde Kors-telefonen erfarer at barn og unge som etterlates ufrivillig i utlandet ofte er hensatt i en svært sårbar og hjelpeløs situasjon. Vi har blant annet mottatt henvendelser fra norske barn og unge som opplever at de holdes som fanger av familie/nettverk under tidvis slavelignende forhold, der de tvinges til å jobbe fra morgen til kveld, nektes skolegang og utsettes for seksuelt misbruk. Andre opplever mer moderate frihetsbegrensinger, men er like fullt ulykkelige og ønsker seg hjem til livet sitt i Norge. Selv om norske myndigheter kobles på sakene, er det svært begrenset hva man kan gjøre straks barnet er i annet lands territorium. Det er en forferdelig situasjon for barna, og en krevende situasjon for hjelpeapparatet.

Røde Kors-telefonen er derfor svært glade for at utvalget har en rekke forslag som kan styrke rettsvernet for barn og unge som utsettes for ufrivillig utenlandsopphold, herunder:

- Nytt straffebud i ny § 269 i straffeloven som rammer personer med foreldreansvar som sender eller tar med et barn til utlandet til forhold som medfører alvorlig fare for barnets liv eller helse, eller der barnet utsettes for alvorlige straffbare handlinger (skadelig utenlandsopphold). Røde Kors-telefonen støtter også utvalgets forslag om at straffebestemmelsen ikke bare bør ramme aktive handlinger, men også passivitet til at et skadelig utenlandsopphold kommer i stand eller fortsetter. At utvalget med dette slår fast at å kriminalisere det å sende barn på skadelige utenlandsopphold ikke er i strid med retten til privatliv og foreldres rett til å bestemme hvor deres barn skal bo og hvordan de skal oppdras, er et svært viktig virkemiddel og signal.
- Etablering av en straffbortfallsgrunn dersom en forelder bidrar til at barnet blir returnert til Norge. Røde Kors-telefonen har erfaring med saker der en forelder nekter å legge til rette for at det etterlatte barnet får nødvendige reisedokumenter. Med straff som trussel og straffbortfall som insentiv, kan flere foreldre ville bidra til retur.
- Innføring av tydelig meldeplikt der det er grunn til å tro at et barn risikerer å bli sendt til utlandet til forhold som medfører alvorlig fare for barnets liv eller helse, alvorlig omsorgssvikt eller fare for at barnet vil bli fratatt muligheten til grunnleggende utdanning.
- Innføring av hjemmel i barnevernsloven som ilegger forbud mot at et barn tas med eller sendes ut av landet når det er fare for skadelig utenlandsopphold, såkalt utreiseforbud.

Kompetanseheving

Røde Kors-telefonen følger opp personer i møte med hjelpetjenester, advokater og domstoler. Generelt erfarer vi at målgruppen kan ha et manglende rettsvern. Det er både på grunn av egen manglende kunnskap om hva negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er, hvilke rettigheter de har,

² <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/innsikt/negativ-sosial-kontroll-og-aeresrelatert-vold/id2343479/>

og på grunn av generell svak kunnskap på feltet. Mangelen på kompetanse kan strekke seg fra førstelinjetjenester til domstolsapparatet.

Røde Kors-telefonen setter derfor pris på at lovutvalget påpeker at kompetanseheving hos blant annet politi, påtalemyndighetene, domstolene, barnevernet og øvrig hjelpeapparat er avgjørende for å sikre bedre hjelp og bistand til utsatte. Røde Kors-telefonen mener det bør innføres systematiske opplæringstiltak i aktuelle offentlige instanser og i relevante utdanninger som sosialt arbeid, barnevern, politi og lærerutdanningen.

Om Røde Kors-telefonen

Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er en nasjonal hjelpetjeneste for alle utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold og deres familier og nettverk. Røde Kors-telefonen veileder også andre førstelinjetjenester og tilbyr kompetanseheving. Tjenesten ble opprettet i 2000 på oppfordring fra daværende barne- og familiedepartement som et ledd i regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap, og har i over 20 år opparbeidet seg betydelig erfaring og kompetanse på feltet.

Med vennlig hilsen

Kristin Blomstrand Koch

Leder for Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

Norges Røde Kors

Post: Postboks 1 Grønland, 0133 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 7, 0186 Oslo
Sentralbord: + 47 22 05 40 00

www.rodekors.no
post@redcross.no

Fakturering: EHF-format, 30 dager forfall og ansattreferanse
Organisasjonsnummer: 864 139 442
Bank: 8200 01 76318

